

III

Televizyon Haberleri ve Çözömlenmesi

A) HABERLERE İLİŞKİN TASARIMLAR VE HABERİN SÖYLEMİ

Habere ilişkin liberal tasarımların hareket noktasını, haber değerlerini ve gazeteciliğin profesyonellik kodlarını içeren bir kavramlar seti oluşturmaktadır. Buna göre zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç ve insanın ilgisini çekme gibi temel haber değerlerine sahip olan olayların öyküleri, gerçeği yansıtan nesnel ve tarafsız profesyonellik pratikleri içinden özetlenir (Tokgöz, 1994). Ortaya çıkan ürün haberdur. Gündelik kullanımda alışlageldiği şekliyleyse haber, gerçek dünyada bir yerlerde meydana gelen olaylar, kişiler ya da şeyler hakkındaki en son, en yeni enformasyona işaret etmektedir (van Dijk, 1988).

Var olan toplumsal gerçekliğin bir parçası olan ve bazı kez mücadeleli ve çelişkili, bazı kez yönlendirilen ve kapalı anlamlandırma pratikleri içinden, çoğunlukla

egemen/başat sınıfların lehine gerçekliği inşa eden ve tanımlayan bir dolayımdayıcı olarak değerlendirilen eleştirel medya anlayışı içinde haberlerin konumlanması ise bu çerçeveye uygunluk göstermektedir. Medyanın güçlü ve başat ideoloji tanımlarına yönelik bir yeniden üretim gerçekleştirdiği yapılanmış bu ideolojik süreç içerisinde haberler de, gerçekliğin ideolojik temsili ve inşasında oldukça stratejik metinsel bir yerlem ya da söylemdir. Bu çalışma çerçevesinde haberler, en genel şekliyle, bu tanımla ele alınmaktadır.

Haberin, asla basit ve saf “olgular”dan ibaret olmayıp, zorunlu olarak bir seçme, bir çözümleme ve özellikle de gerçekliğin bir değerlendirilmesi (evaluation) olduğu, haber çözümlemesi gerçekleştiren hemen bütün çalışmalarda vurgulanmaktadır (GUMG, 1995). Denilebilir ki diğer medya ürünleri gibi haberlerin kendisi de seçme ve inşa etme sürecinin bir sonucudur (Burton, 1995). Hall’a göre de, haberlerin belirli uzlaşım ideolojik ve profesyonel kodlar içerisinde oluşturulmuş kültürel bir ürün olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır (Hall, 1973). Gerçekten de gazetelerin değişim değeri kazanarak meta haline gelmesi ve kitleselleşmesi sürecince geliştirilen gazeteciliğin profesyonel kodları, haberin de belirli anlatısal karakterler ve yapısal özellikler edinerek “bilgilendirmenin bir türüne dönüşmesiyle” sonuçlanmıştır. Bu kodların ve liberal haber söyleminin temellerini “nesnellik” ve “gerçeklik” iddiaları oluşturmaktadır. Bu çalışmanın sorunsalını nesnellik oluşturmakla birlikte, bu çerçevedeki haber tasarımlarının temel savlarına değinmekte yarar vardır.

Nesnellik ve gerçeklik iddialarının gelişmesine iki süreç kaynaklık etmiştir. İnsanların ilgisine sunulan suç

ve sapkınlıklar gibi kişiler arası ve yerel sorunlar lehine, parti politikalarına ilişkin konulardan on dokuzuncu yüzyıldan itibaren vazgeçilmeye başlanması ve gerek pozitivist bilim yöntemleri ve gerekse fotoğraf teknikleriyle dünyayı olduğu gibi yakalama iddialarına duyulan inancın gelişmesi. Young’a göre, gazetelerin kitlesel temsilli bir biçim olarak gelişmesinin ilk sonucu, gazetecilerin haber hikâyesini toplamak için bağımlı buldukları kaynaklara ilişkin olarak ortaya çıkmıştır (Young, 1990). Pek çok hükümete/yönetsel örgütlenme için medya, onların kurumsal etkinliklerinin adil, eşit, meşru ve kamu çıkarına olduğunu kamusal alanda iddia ettikleri önemli bir aygıttır. Bu kaynaklar, gazeteleri sattıran (ve televizyon haberlerini izlettiren) öyküler için çabuk, kolayca ulaşılabilir ve doğrulanabilir veriler sağlayabilmektedir. Bundan dolayı, nesnellik kavramı doğruluk/geçerlilik nosyonu içinden yayılmıştır. Buna karşılık da gazeteler ve televizyon haberleri, kaynak örgütlere kendi görüşleriyle kitlelere erişme araçları sunmaktadırlar. Ve sonuç, gazetecilerin, habercilerin, bu geniş toplumsal kurumlar ve yapılar tarafından sağlanan erişim kolaylığı üzerinde kapitalistleşmeleridir.

Genel hatlarıyla belirtilen bu sürecin haberin anlatısal yapısına olan etkisi ise açıktır: Birkaç kaynağa bağımlılığa yol açan kaynak hiyerarşisiyle birlikte haber üretiminin zaman ve yer sınırlamalarıyla ilgili baskıları, öykü anlatımının özel bir tarzının üretimini yapılaştırmıştır. İşte bu yapı çerçevesinde nesnellik ile kurumsal kaynaklar özdeş olarak değerlendirilirken, öznellik de sıradan insanlar ve marjinal gruplar özdeşleştirilmektedir. (Young, 1990). Statüko içinde yer alan ve statükoyu sürdüren kurumların sözcülerinin öznel görüşlerinin

nesnel olarak temsil edilmesi, haberin söylem yapısı içerisinde ideolojinin işleyişinde bir strateji olarak oldukça önemlidir. Örneğin özelleştirmeye ilgili haberlerde ekonomistlerin özelleştirmenin gerekliliğini öne sürerken ya da konuyla ilgili bürokratların özelleştirmenin öngörülen “faydalarından” söz ederken, kendi öznel görüşünü değil de, kurumsal temsillerinden kaynaklanan ‘nesnel’ gerçekleri temsil etmeleriyle öne çıktıkları gözlenmektedir. Özelleştirmenin haberlerdeki temsili, nesnel olarak yapılaşmış teknokratlarca ya da ekonomistlerce “olumlu” değerlendirilmesi, konunun yeni sağ ideolojiyle bağlantılı bir ekonomi-politik uygulamadan çok, teknik rasyonalitesi yüksek bir ekonomik süreç olarak sunulmasıyla sonuçlanmaktadır. İşte bu, tam da Thompson’ un ideolojinin işleyiş sürecinde sözünü ettiği rasyonelleştirme yöntemine karşılık gelmektedir (Thompson, 1990). Haberlerde kurumsal kaynakların nesnel olarak konumlanması, ideolojinin bu tür işleyişini kolaylaştırır görünmektedir.

Haberde öznellik, genellikle görüşme biçimi içinden ve aktarma işaretlerinin kullanımıyla sağlanmaktadır. Öte yandan Young, görüşmenin paradoksal bir işleyiş olduğunu da belirtmektedir: Görüşme yapılan kişinin fikirleri ve açıklamaları izleyici ve okura dolaylanmamış bir şekilde ulaşan öznel fikirler gibi görünse de, belirli kurumların üyelerinin öznel fikirlerinin (rutin bir şekilde) habere katılması, o fikirlerin nesnel olarak yapılandırılmasıyla sonuçlanacak ve bu da alternatif hikâyelerin önemsenmemesini getirecektir. (Young, 1990).

Haberlerde kullanılan aktarma işaretlerle nesnellik sağlama iddiası da sorgulanabilir yönlere sahiptir. Tuchman’ın belirttiği gibi haberlerde hakikat iddiası öneren

sınıflandırılmış kaynakların ifadelerinin aktarma işaretleriyle kullanılması, onu, muhabirin (olgular olarak tanımlanan) fenomenen uzaklaştırılmasını düzenleyen teknik bir aygıtla dönüştürülebilir (Tuchman, 1978). Oysa ki aktarma işaretleri, teknik amaçlı kullanımlardan öte kullanımlar haline gelebilmektedir. Öncelikle bir açıklama çevresindeki aktarma işaretler, o cevabı veya ifadeyi destekleyen muhabirin sorusunu gösteremez. Muhabirin, “KIT kamburundan ne zaman kurtulacağız?” şeklindeki sorusu, aktarma işaretleri içindeki “KIT kamburundan önümüzdeki aydan itibaren kurtulacağız” cevabı ardında gizlenebilir. Ya da aktarma işareti, içindeki ifadenin seçilme gerekçesinin neler olabileceğine ilişkin bir ipucu vermez. Çünkü böylesi seçimler, haber değerleriyle açıklanabilse de, ardında daha incelikli politik ya da ideolojik kaygıların olabilmesi ihtimali hep vardır. Örneğin, TÜSIAD’ın bir toplantısında konuşan Başbakan Tansu Çiller’in, bütün ekonomik durumu değerlendirdiği konuşması içerisinde, özelleştirmeye ilgili söylediklerinin aktarma işaretleri içinden verilerek öne çıkarılması, toplantının temel sorunsalının özelleştirme olduğu yanılmasını yaratabilir. Medyanın ısrarlı bir şekilde üzerinde durduğu özelleştirme konusu, pek çok toplantı ya da demeç değerlendirmeleri içinden buna benzer şekillerde seçilerek sürekli gündemde tutulabilir.

Nesnellik miti, olguların yorumlardan ayrılabilmediğini ve gazetecinin, dışarıdaki olayları yansız bir şekilde izleyiciye aktarabildiğini savlarken dilin yansıtımsal olduğundan hareket etmekteydi. Oysa dilin, olayların hakikatini ya da anlam kalıntılarını doğrudan aktararak işlemediği aşikârdır. Buna ek olarak, gazetecilik kodları

arasında ve haberin söylemsel yapısı içinde öznelliğin bastırılması için geliştirilen ikinci bir retorik daha vardır: Gerçekliğin yansıtılması. Bu mite göre haberler, dışsal gerçekliği tarafsız, şeffaf ve dengeli olarak aktarabilmektedirler. Bu gazetecilik kodunda ve haber söyleminde de dil -ve medya- yansız bir dolayımlyacı olarak görülmektedir. Amaçlanan ise, gerçek olabilecek bir hakikat formüle etmektir. Böylece gazeteciler kendilerini sadece olgularla ilgilenenler olarak değil, aynı zamanda gerçek ile de ilgilenenler olarak sunabilirler (Young, 1990). Süreç, işaret/gösterge ile gönderge (nesne) arasındaki ayrımın kaybolması ve işaret edenin somutlaştırılarak ona gerçekmiş gibi davranılmasıyla işlemektedir.

Habere ilişkin liberal tasarımlar içerisinden bakıldığında nesnellik ve yansızlık, habere konu olan olayın taraflarının dengeli bir biçimde yer alacağı bir haber kurgusuyla garanti altına alınır gibi görünmektedir. Oysa ki tarafsızlık söyleminin de paradoksal bir durum yarattığı belirtilebilir. Buna göre gazeteler ve televizyonlar hem partizan görüşlerin satışını yapmakta hem de bunu tarafsızlık görüntüsü altında sürdürmektedirler. (Young, 1990). Bilgibilimsel sorunları bir kenara bırakılırsa çarpıtılmamışlık habere konu olan metin içinden seçilen parçaların bir araya getirilmesi sürecinde olanaklı kılınabilir görünmektedir. Oysa Hackett'in belirttiği gibi, yarışan siyasetler arasında dengelilik görüşü, hikâyenin her iki tarafını da sunmaktan, izleyicilerin dikkatini bu konuların neden bu terimlerle ifade edildiğini sormaktan ve neden bürokratik kurumlardaki görevliler, yüksek düzeyde seçilmiş siyasiler gibi kişilerin konuları belirli şekilde tanımladıklarını sormaktan alikoymaya hizmet edebilir (Hackett, 1984).

Bültenlerden izlenen, gazetelerden okunan haberlerin bağımsız ve nesnel gerçeklik olmadığı, ekonomik ve politik alan içindeki gazeteciliğin itibarlı tanıklarının gerçekleştirdiği anlamlandırma pratiklerince ve gazeteciliğin anlamlandırma pratiklerince üretilen bir gerçeklik olduğu, eleştirel kuram içinde gerek fenomenolojistler gerekse kültürel çalışmalar geleneği tarafından vurgulanmaktadır. Nesnellik, tarafsızlık vb. kavramlarla habere yaklaşmayan fenomenolojistler, haberin, gerçekliğin doğru ya da taraflı bir resmi olarak karakterize edilemeyeceğini, ancak, toplumsal dünyanın tekdüze bir şekilde yapılandırılmasından kaynaklanan bir çerçeve olarak tanımlanabileceğini belirterek, onun bir gerçeklik inşası olarak iş gördüğü üzerinde vurgu yapmaktadırlar (Tuchman, 1978). Fenomenolojist medya çalışmalarında ilgilenilen konuların başında, haberlerde söylemsel bir strateji olarak sahiciliğin kurulması gelmektedir. Gerçekte okuyucu ve olay arasındaki her aktarma, dolayımlyama girişiminde değişim ve farklılaşma potansiyeli bulunmaktadır. Bunu gizlemek ve sahiciliği öne sürmek amacıyla kullanılan nosyon ise tarafsızlıktır. Dolayısıyla tarafsızlık, nesnellik ve gerçekliğin yansıtılması stratejileri arasında bir köprü sağlamaktadır. Tarafsızlık, gazetecilik pratikleri açısından ve haberin liberal tasarımları çerçevesinde, olayla ilgili olan taraflar çoğulluğunun sergilenmesi ve onlara eşit yer verilmesi olarak değerlendirilmektedir.

Fenomenolojistlerin sorunsalı nesnellik değildir. Berger, Luckmann, Garfinkel ve Goffman'ın geliştirdiği kuramsal çerçevede, toplumsal anlamların oluşturulmasında kişilerin etkinliği önem taşımaktadır (Tuchman, 1978). Dolayısıyla, haberlerde anlamların oluşturulma-

sında haber çalışanlarının inisiyatif dereceleri ve örgütsel pratikler gibi üretim süreci ile ilgili sorunlara odaklanılabilmektedir. Yine fenomenolojist yaklaşımla medya çalışmalarını yürüten Tuchman ise, üretim sürecini değil de ortaya çıkan ürünü değerlendirdiğinde haberi, inşalarıyla çağdaş yaşamı analitik bir şekilde anlayabilmeyi sınırlayan toplumsal bir kaynak olarak ele almaktadır (Tuchman, 1978).

Habere ilişkin klasik Marksist açıklamalarsa, haberin tarih yazımına benzer şekilde işlediğini, çeşitli açıklamalarla bütünlüklü tek bir hikâyeyi yazdığını ve olayların rastlantısallığı görünüşü ardında büyük bir anlatıyı inşa ettiğini vurgulamaktadır. Ve bu büyük anlatının baskın sınıflara hizmet ettiği vurgulanarak, bu anlatının hegemonik yandaşları sorgulanmaktadır. Buna göre tarih ile haberlerin yazımı arasındaki benzerlik, ikisinin de düzenin güçleri ve düzen dışı arasındaki mücadeleyle oluşmasıdır. Bu çerçevede kurduğu ilişkisellikten dolayı Fiske'ye göre bile "ikna edici" sayılabilen bu değerlendirme, haber içindeki çelişkili öğeleri, süreksizlikleri açıklamakta zorlandığı için eleştirilmektedir (Fiske, 1989). Örneğin bir fırtına haberinde fırtınanın bozguncu, korkutucu ve maliyetli olduğuna ilişkin resmi söylem ile fırtınadan hoşnut insanların görüntüleri arasındaki farklılıkları ve çelişkiyi açıklamakta böylesi bir değerlendirmenin söyleyebileceği pek fazla bir şey yoktur. Çünkü fırtınanın çerçevelendirilmiş imajı sınıf iktidarının değil, söylemsel iktidarın taşıyıcılarıdır (Fiske, 1989). Gramscian yaklaşımda örneğin, düzensizlikler içinde eğlenen insan yüzleri hegemonik mücadelenin izleri olarak yorumlanabilir ve Fiske tarafından bu da haberlerdeki çelişkili sesleri değerlendirmekte yetersiz bulunmaktadır (Fiske, 1989):

"Gramsci'nin modeli, egemen ideolojiyi inşa eden ve destekleyen metinsel pratiklerin başarısını öne sürerken bu pratiklerin başarısızlığını hiç hesaba katmaz."

Fiske'nin haberlerde yer alan çelişkili öğelere ilişkin Foucault'yu izleyerek getirdiği açıklama ise, toplumsal yaşamda aşağıdan yukarıya doğru var olan direnmenin ve hakikatin üretimi için sürdürülen iktidar mücadelesinin haber metinlerinde uzantısı olduğu görüşüne dayanmaktadır¹ (Fiske, 1989). Fiske, iktidar dengelerinin güç hiyerarşisinde yukarıda olanlara doğru eğilmekte birlikte, anlam üzerine mücadelenin ve aşağıdakiler ile yukarıdakiler arasındaki rekabetin halen süregittiği inancındadır. Bu mücadeleli süreç içinde kurulmaya çalışılan söylemsel iktidar, hem bir gerçeklik görüşünün inşasını hem de inşa edilmiş bu gerçekliğin toplumsal dolayışımının olabildiğince geniş olmasını gözetmektedir. Yinelenirse, kurulmaya çalışılan sınıf çıkarlarıyla bağlantılı bir iktidar değil, bilgiyi/hakikati denetlemeye yönelik bir iktidardır.

Haberin bir söylem olarak ele alan yaklaşımlar, onun, taşıdığı olayların anlamlarını denetleme ve sınırlandırmasına yarayan uzlaşımlar seti ile ilgilenmektedirler. Bu uzlaşımlar seti, haber metninin diğer televizyon metinlerinden daha "kapalı" ve "sıkı" metinler olarak yapılanmasını getirmektedir. Böylesine bir yapılanma temelinde, haberin, "başkaları"nın görüşlerinin sunulduğu metinler olmasından kaynaklanmaktadır. Başkaları katego-

¹ Tıpkı Foucault'da olduğu gibi Fiske'ye göre de iktidar, direnmeyle birlikte var olur; onunla karşılık içinde değil. Ve bu iktidar sadece ekonomik yapılara, parti politikalarına ve ideolojik pratiklere gönderme yapılarak açıklanamaz: Bu, insanların kendilerini ve başkalarını biçimlendiren bir hakikatler seti üretme iktidardır (Fiske, 1989).

risinde ise, siyasal iktidarı paylaşanlar, yani politikacılar, baskı grupları sözcüleri, yasama, yürütme ve yargının üst düzey isimleri yer almaktadır. Türkiye'nin, kökeni devletin sermaye sınıfını oluşturması sürecinde yatan özgül ekonomik ve toplumsal koşulları gereği, işadamları baskı grubu olarak var olan örgütlerinden başka, kişisel açıklamaları ve görüşleriyle de haberi çerçvelendirebilen, ekonomik iktidar sahibi olduğu kadar siyasal iktidarda da "görünmez ve dolaysız" payı olan saygın kaynaklar arasında yer almaktadırlar. Örneğin, haber bültenlerinde Sabancı'nın ya da Koç'un özelleştirmeye ilişkin açıklamaları alternatif görüşler olarak değil de ortak duyuyu inşa etme gücüne sahip saygın görüşler olarak sunulabilmektedir.

Elliot, Murdock ve Schlesinger'e göre, haberler gibi bazı program biçimleri esas olarak ya da bütünüyle resmi söylem tarafından kurulan gönderme terimleri içinde işlemekte ve görece kapanmaktadır. Uzlaşımlar seti içerisinde yer alan en önemli öğelerden biri budur. Ancak belgeseller gibi diğer program biçimleri alternatif ve hatta karşıt temaların sunulması için ve resmi söylemlerle rekabet edebilmeleri için alanlar sağlamalarından dolayı görece açık metinlerden sayılabilmektedir (Elliot, Murdock ve Schlesinger, 1986). Haberler, çeşitli sunum biçimleri arasında resmi söylemin karşıtlarına en az yer veren, en kapalı ve resmi söylemin terimleri içinde en fazla iş gören metinlerdir. Sıkı ve gevşek metin ayrımı, okuyucuya farklı okuma seçenekleri sunulup sunulmadığıyla ilgilidir. Gevşek metin olarak adlandırılanlar, belirsiz, çelişkili sonların program içinde çözülmeden bırakıldığı ve okuyucuyu değişik yorumlamaları seçmesinde serbest bırakan metinlerdir. Yine haberler, tek bir

yeğlenmiş yorumlamaya yakınlaşması ve diğer olası yorumlamaları/okumaları kapamasından dolayı en sıkı program formatına sahip metin olarak gösterilmektedir (Elliot, Murdock ve Schlesinger, 1986).

Haber metinlerinin kapalılık ve sıkılık özelliği, özelleştirme gibi son derece ideolojik bir konuda ortak düşünün kurulması ve harekete geçirilmesi sürecinde, Türk televizyon kanallarının haberlerinde çok daha belirgin ve açık bir biçimde gözlenmektedir. Değişik haber bültenlerinin anlatsal yapıları ve sunuş biçimleri arasında az da olsa farklılıklar bulunmakla birlikte, özelleştirmeye ilişkin resmi görüşlerin karşısında alternatif bakış açılarını vermekteki yetersizlikleri ve isteksizlikleri yanında, özelleştirme konusunun çelişkili ve belirsizliklerle dolu yönlerini sergilememekteki tutumlarıyla, ana haber bültenlerinin tümü özellikle çözümleme yapılan dönem boyunca kapalı ve sıkı metinler olarak sivrilmekteyken. Aslında bu dönem içerisinde, yayınlanan çeşitli haber programlarda ve tartışma programlarında da resmi söylemi güçlendiren sorunsallar etrafında özelleştirme konusunun çerçvelendirildiği, alternatif görüşlerin önemsizleştirildiği ve marjinalleştirildiği izlenmektedir.

Haberin söylemi içinde güçlülerin tanımlarının yeniden üretilmesini sağlamakta anahtar uzlaşımlardan olan, saygın kişilerin görüşlerine yer vererek resmi söylemi destekleyici yapı, Hall ve arkadaşları tarafından da ele alınmaktadır. Onlara göre, medya kendiliğinden özerk bir şekilde haber konularını yaratmaz; ancak güvenilir kurumsal kaynaklarca belirli haber konularına işaret edilir. Kurumsal güçleri kadar temsil konumları nedeniyle de saygın olarak kabul edilen kaynaklara, oto-

riterlik ve nesnellığe dayanan “uzman” görüşlerini de eklemenin önemine işaret ederken, bu kaynakları “birincil tanımlayıcılar” olarak nitelemektedirler (Hall ve arkadaşları, 1988). Birincil tanımlayıcılar, sorun içinde yer alan konunun ilk tanımını oluşturmakta ya da birincil yorumunu kurmaktadır. Bundan sonraki açıklamalar ve görüşler, birincil tanımlayıcıların çerçevelendirdikleri konular alanında yerini almakta; ancak bir kez kurulan gönderme terimleri dışına çıkarak başka tanımlar üretmekte zorlanmaktadır. Böylece birincil tanımlayıcıların yorumlarına karşıt savlar ve yorumların başlama noktası da, önceden çerçevelendirilmiş ve tanımlanmış konular olmakta; konunun ne olduğunu ortaya koyabilme avantajı birincil tanımlayıcılarda kalmaktadır. Kısacası birincil tanımlar, “sorunun ne olduğunu” çerçevelendirerek gelecekteki tartışmalara belirli sınırlar koymaktadır. Böylece Hall’ın yakındığı gibi, sonraki görüşler “tartışmayla ilgili ya da ilgisiz olarak etiketlenerek” mücadele alanından dışlanabilmektedirler (Hall ve ark. 1988).

Bu uzlaşmalar seti ve yapılanmış ilişkiler içerisinde gazeteciler, medyaya ayrıcalıklı erişime sahip kaynakların durum tanımlarını halkın diline dönüştürerek yeniden üreten ikincil tanımlayıcılar olarak iş görmektedirler (Hall ve ark. 1988). Gerçekten de özelleştirme örneğinde, Türkiye’de medya kuruluşları, özelleştirmeye kamuoyu desteğini sağlamak, toplumsal uyumu inşa etmek için haber metinlerini düzenlerken, bunu, çoğunlukla toplumdaki iktidar odaklarının var olan hegemonyacı söylemlerinin tanımladığı ortak duyusal referans çerçevesiyle dolayımına yaparak gerçekleştirmektedirler. Bu süreçte, başta hükümet ortağı olan DYP’li politi-

kacıların, uzman ekonomistlerin, bürokratların ve işadamlarının özelleştirmenin gerekliliğini destekleyen görüşlerini dile getirmeleri; buna karşılık sendika liderleri, işçiler ve memurlar ile özelleştirmeye ideolojik olarak muhalif kesimlerin alternatif görüşlerine diğerlerinden daha az yer verilmesi, nicel bir çözümlemeyi gerektirmeyecek kadar açık bir şekilde izlenmiştir. Özelleştirme konusundaki tartışma konuları, özelleştirmenin olması veya olmaması bağlamında ortaya konulmaktan kaçınılmıştır. Tartışma konularında birincil tanımlayıcılar tarafından yapılan çerçevelendirmeler bir yandan;

a) O dönemde demokratik hakların genişletilmesi için hükümetin SHP kanadının ve özellikle de Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal’ın verdiği taktik mücadelenin getirdiği engellemelere ve dirence ilişkin süregiderken,

b) Diğer yandan da özelleştirmeyi gerektiren Türkiye’nin çeşitli sektörel ve genel ekonomik-toplumsal sorunlarının tanımlandığı bir bağlamda gerçekleşmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan bir kamu bankasındaki yolsuzluk skandalı ve bu skandalın bürokrat, mafya, siyasetçi bağlantıları, bu ikinci çerçevenin çizilmesinde oldukça belirleyici ve destekleyici olmuştur.

Bu tür gazetecilik pratikleri, medyanın yönetici ideolojinin başatlığını yeniden üretmesine; böylece Marx’ın öne sürdüğü şekliyle “her çağın yönetici görüşlerinin yöneten sınıfların görüşü olmasına” yol açan pratikler olarak Kültürel Çalışmalar yaklaşımı çerçevesinde son derece önemli görünmektedir. Ancak bu yaklaşım çerçevesinde, egemen ideolojilerin yeniden üretiminde güçlülerin, egemenlerin konumlarına vurguda bulunmak yerine, yapısal zorunluluklar setine vurguda bulunmak yeğlenmektedir (Hall, 1988). Bununla birlikte medya-

nın nadiren de olsa, birincil tanımlayıcı olarak iş gördüğü ve gönderme terimlerini önceden belirleyerek belirli durum tanımlarını çerçevlendirdiği koşullar da söz konusu olabilmektedir. Türkiye’de özelleştirme sürecinde medyanın sorunun ne olduğuna ilişkin etkin olarak gerçekleştirdiği çerçevlendirmeler, onu bir propaganda aracı ya da “ideolojik bir aygıt” konumuna yerleştirebilmiştir. Özellikle, özelleştirme yasaının çıktığı 24.11.1994’ten başlayarak, tartışılabilir ve tartışılmayacak sorun çerçevelerini medyanın kurduğu gözlenmektedir. Tartışmanın çerçevesi bu kez birincil tanımlayıcı olarak medyanın da etkin bir fail gibi davranıldığı farklı bir süreç içinde, özelleştirmenin hangi yöntemlerle ve nasıl bir süreç içinde uygulamaya geçirilmesi gerektiğine ve bunun sonuçlarının neler olabileceğine ilişkin bir bağlama oturtulmaya çalışılmıştır.

Özelleştirmeye ilişkin birincil ve ikincil tanımlayıcıların karşılıklı etkileşimleri sonucu oluşturulan tartışma çerçevelerinin, böylece genel olarak üçe ayrılabilirdiği gözlenmektedir.

Örneğin 24.11.1994 tarihli SHOW TV haberlerinde ekonomi muhabiri, çalışanların durumunun ne olacağı, özelleştirme gelirlerinin nereye harcanacağı gibi pek çok konuda kamuoyunda endişeler bulunduğunu belirttiikten sonra “... esas konunun Özelleştirme Yüksek Kurulu’nun çalışmaları ve ilk satılacak KİT’lerin belirlenmesi” olduğunu vurgulayarak, bundan sonra tartışılacak ana konuları çerçevlendirmiştir.

Aynı gün STAR TV haberlerinde ise, özelleştirmeye ilişkin sorunsalın çerçevlendirilmesi, sunucunun “... Peki özelleştirme Türk ekonomisine ne kazandıracak?” ifadesi ile yapılmış ve bunu izleyen günlerde de öncelik-

li satılacak KİT’lerden elde edilecek gelirlerle ilgili olan haberlere, özelleştirme sonucu mağdur olacak çalışanlarla ilgili haberlerden daha fazla yer verilmiştir.

Yasanın çıktığı günde ATV ana haberlerinde ise bundan sonra tartışılacak olan konular çeşitli şekillerde ve özellikle de sunucunun soruları içinden çerçevlendirilmiştir:

Sunucu: “... *Sevgili seyirciler, çiçeği burnunda özelleştirme icraata dönüşebilecek mi?*”

Sunucu: “... *Şimdi bu noktadan sonra ne yapılması gerekiyor? Özelleştirmenin veya özelleştirme yasaının uygulanabilmesi için nelere dikkat edilmesi gerekiyor?*”

Özelleştirme konusunda toplumsal gerçekliğin belirli tanımlamalarını üretmekte ve böylece belirli sınıfların çıkarlarını tüm toplumun çıkarları olarak sunmakta, haber pratiklerinden kaynaklanan medyanın ikincil tanımlayıcı olarak iş gördüğü süreçlerin önemi de yadsınmamalıdır. Ancak özellikle Türkiye koşullarında, televizyon kanallarının sahiplerinin sınıfsal çıkarlarından ve bu çıkarları gereği siyasi iktidarlara girift ilişkilerinden kaynaklanan bir tür habercilik anlayışının varlığı da göz ardı edilmemelidir. İşte bazı durumlarda medyayı, tartışma konularını sınırlandıran, belirleyen ve tanımlayan birincil dolaylı olarak iş görmesi için kışkırtan koşulları bu çıkar bağımlı ilişkiler şekillendirmektedir. Örneğin STAR TV’nin sahibi olan Uzan Grubu, özelleştirilen devlet kuruluşları içinde çimento ve elektrik sektöründe faaliyet gösterenleri satın alma girişimlerini, sahibi oldukları televizyon kanalının haber politikaları ile de destekleyebilmişlerdir. Bu tam da ekonomi

politik bir yaklaşım çerçevesinde yer alan, haber içeriklerinin sermayedar lehine düzenlenebildiği görüşüne yakın bir örnek oluşturmaktadır. Türkiye'nin, gelişimi on yıllık bir sürece karşılık gelen özel televizyon yayıncılığı ve haberciliği sektöründe, buna benzer açık ve daha doğrudan bir şekilde gerçekleşen örneklerin çokluğu, haber içeriği ile medya kuruluşunun ekonomik/sınıfsal çıkarı arasında ekonomi politik yaklaşımla bir ilişkisellik aranması için önemli veriler sağlamaktadır.² Bu süreçten yarar sağlayan taraflardan biri değişen hükümetler ise, taraflardan bir diğeri olan tekelleşmiş güçlü haber medyalarının da statükonun sürdürülmesinden ve devletin meşruluğunun sağlanmasından büyük çıkarları bulunmaktadır.

Devlet ile medya endüstrileri arasındaki bu tipik mübadele ilişkisi, içerikler bir yana öncelikle haber bülteninin anlatsal yapısı ile desteklenmektedir. Bu anlatsal yapının kapitalist üretim koşulları içinde biçimlendiği akıllarda tutularak incelenmesi gerekmektedir. Haber inşalarının içeriksel ve anlamsal örüntüsünün çözümlenmesinden önce, genel anlatsal stratejilerine³ bakıldığında, ideolojik olarak değerlendirilebilecek yapılaşmış yönelimler belirginleşmektedir.

² Böyle bir ilişkiselliği somut bir şekilde gözler önüne sermenin diğeri bir koşulu, medya kuruluşlarına söz konusu dönemlerde verilen teşvik ve kredilerin dökümlenmesidir. Ancak gerekli ve doğru kayıtlara ulaşmanın çeşitli güçlükleri bulunmaktadır.

³ Ağırlıklı olarak yapısalciğin içinde yer alan anlatı (narrative) kavramı ile çalışıldığında ve haberi sadece bir anlatı olarak ele almak gerektiğinde, bütün televizyon haberlerinin benzerliklerini, sürekliliklerini, yapılanmışlıklarını çözümlemek gerek ve yeter koşul olabilirdi. Buna karşılık televizyon haberlerinin bu çalışmada "metin ve/veya söylemsel bir alan" olarak ele alınmasından dolayı, televizyon haberlerinin anlatsal özellikleri, bu konudaki çalışmaların bulguları verilerek belirtilecektir.

Televizyon haberinin, her şeyden önce toplumun başat kültürel sayıltılarından çoğunu taşıyan üretilmiş iletiler, kültürel yapımlar olduğunu belirten GUMG, habercilerden kamera açılarına, kimlere ekran verileceğinden sorulacak sorulara kadar oldukça yüksek derecede dolaylanmış bir ürün ile karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır (GUMG, 1995).

Bu ürün üretildiği aracın inşa ve sunum özelliklerini bünyesine katarak şekillenmekle birlikte, kimilerine göre de televizyon haberleri yazılı basının mirasına sahiptir (Lewis'ten aktaran Fiske, 1987). Bu miras, televizyon haberinin de anlatsal yapısını, her hikâyeye en önemli noktadan başlayarak ve diğeri ayrıntıları önemlilik sırasına göre vererek oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Okuma tarzları arasındaki farklılıklar ise alınmaktadır. Fiske ve Hartley ise, çağdaş toplumda medyanın rolünü, anlatsal özelliklerinden dolayı, sözlü kültürün hikâye/masal anlatıcılarına yakın görmektedirler (Hartley, 1982). Oysa ki televizyon haberlerinin, gazete haberlerinden farklı olarak, anlatımını söylemin görüntüsel düzeyi ile birleştiren gerçekçi söyleminden kaynaklanan bir üstünlüğü söz konusudur. Ve bir araç olarak televizyon, habere anıdalık (nowness), parçasallık (segmentation) ve tekrarlanabilirlik (repetition) unsurlarını katarak bu gerçekçi söylemi güçlendirmektedir (Fiske, 1987). Yine Fiske'nin Hall'dan aktararak vurguladığı bununla ilgili bir başka konu, içerik ve biçimin birlikte örgütlenerek, haberin söylemi çerçevesinde belirli anlamları oluşturduğudur. Onlara göre, haberlerin hikâyeleri önceden yazılmıştır ve toplumsal yaşamda zaten dolaşımdadırlar (Fiske, 1987). Belirli hikâyelerin anlamlarının kültürel olarak dolaşımda olması, haberle-

rin, yeni veya şaşırtıcı olayları tanıdık ve bildik hale getirmesi stratejisiyle ilgilidir.

Televizyon haberi anlatısının en önemli stratejilerinden birisi, üstünlüğünü, diğer program türlerinin kurgusallığı, kendisinin ise gerçek olması noktasında koymasıdır. Fiske, haberlere böylesine bir yaklaşımın onu kapalı ve esnek olmayan metinler haline getirdiğinden yakınırken, aslında haberlerin pembe dizilerden farklı olmadığını öne sürmektedir. Gerekçesini, televizyonun farklı metinleri arasında sınırların kesişmesi ve metinler arasılığın haberler içinde de gözlenmesi oluşturmaktadır. Ona göre farklılık, izleyicilerin ve üreticilerin bu iki türe yönelik yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır (Fiske, 1987). Hall da, kurgusal ve gerçek anlatılar ayrımının hatalı bir ayrımı olduğunu belirtmekte, haberlerin de savaş hikâyelerine benzeyen pek çok küçük hikâyelerle dolu olduğuna işaret etmektedir. Fiske'nin önerisi, haberlerin gerçeklik iddiasından ve popülerite öğelerini nesnellik söylemine yerleştirmesinden kaynaklanan anlatısal kapanmadan kaçınması için, tıpkı pembe dizilerde olduğu gibi kendisini "süregiden ve çözülmemiş bir pembe dizi anlatısı olarak sunmasıdır" (Fiske, 1989). Toplumsal iktidar bloklarının sosyopolitik çıkarlarına hizmet etmek uğruna popülerliğin ilgililik ve üretkenlik ölçütleriyle buluşmayı riske etmemelidir (Fiske, 1989). Okurlar ise, haber metinlerine de kurgusal metinlere olduğu gibi aynı özgürlükle yaklaşabilmelidir (Fiske, 1987). Kısaca, haberde anlatısal kapanma toplumda bu türe otoriter bir konum verilmesiyle desteklenmektedir. Oysa Fiske'ye göre, "haberler, erkeklere yönelik pembe dizilerdir!" (Fiske, 1987). Hartley ise, haberlerle televizyonun kurgusal türlerinin aynı tarzda yapılandığı gö-

rüşüne karşı çıkmakta, haberlerin farklı parçaların birikiminden daha fazla bir şey olduğunu ve televizyon kurgusunun temel aygıtlarından biri olan "bağlantısız ekran görüntülerini birleştirmesi için izleyiciyi farklı bir okuma etkililiğine yönelttiğini" öne sürmektedir: Farklı hikâyeler, bir model içerisinde tutarlı hale getirilmektedir (Hartley, 1982).

Öte yandan haber metinlerinin anlatısal stratejisinin ve metinsel karakterinin temelini oluşturan görüntüsel söylem, izleyici için orada olma hissi yaratmasıyla, doğrudanlığı duyumsatması ve bir yandan da izleyicilere gösterilen eylemlerin üzerinde ve dışında olduklarını hissettirmesiyle haberin gerçekçi metinler olarak iş görmesini kolaylaştırmaktadır. Görüntü boyutuna ek olarak, klasik gerçekçi metinlerin uzlaşımlarından olan farklı söylemler arasındaki hiyerarşi, haberler içinde bir söylemin hakikatin sesi gibi sunulması, diğer söylemlerin ise ona bağımlı kılınarak marjinalleştirilmesi şeklinde işlemektedir. Televizyon haberlerinde hakikatin sesini stüdyodaki sunucu dile getirir. Stüdyo sunucusunun kelimelerinin kişiselliğinden kaynaklanmayan otoritesi, hem nesnellik çerçevesini inşa etmekte hem de onun hakikat olduğunu garantilemekte kullanılmaktadır (Fiske, 1987).

Haberlerde kuraldışı ve çelişkili anlamların -marjinalleştirilse de sessizleştirilse de- ortadan kaldırılmayacağını ve okurlar için kapsamsal bir strateji olarak alıkonulacağını öne süren Fiske'ye karşılık Philo, haberlerde alternatif görüşlerin parçasal ya da kısmi olarak sunulduğunu, gerektiğinde tamamen ortadan kaldırılarak, haberin tek boyutlu hale getirilebildiğini vurgulamaktadır (Fiske, 1987 ve Philo, 1990). Fiske'nin iyimser saptamalarına rağmen Philo'nun saptadığı bu ikinci

yönelim, özellikle devletin oldukça duyarlı olduğu konularda söz konusu olmaktadır. Örneğin İngiliz medyası için bu konular içinde IRA terörü ile ilgili olanlar yer alırken, Türk medyasında PKK terörü ya da özelleştirme konuları, alternatif değerlendirmelerin tartışma dışı kaldığı görece kapalı konular şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Yine haberlerde çok radikal olan seslerin doğrudan konuşmasına izin verilmemesinin, temsil edilmesi gerekiyorsa aktarma ifadeler içinden dolayım-lama yapılarak verilmesinin gerçeğin çok sesliliğini ve çok yönlülüğünü denetlemekte -erişimin sınırlanması yanında-anlatısal bir strateji olarak iş gördüğü belirtilmektedir (Fiske, 1987).

Haber anlatılarını yapılandıran diğer bir strateji kişiselleştirmedir. Olaylar bireylerin, insanların eylemleri olarak görülür. Hartley'in belirttiği gibi, tek başına bireyi tanımlamak, yapıları ya da kurumları tanımlamaktan daha kolaydır (Hartley, 1982). Televizyon kanalının başbakanla "yakın ilişkilerinin ve destekleyiciliğin" bir göstergesi olarak ele alınabileceği gibi, haberin anlatısal yapısı nedeniyle de örneğin, *DYP-SHP koalisyon hükümeti* demek yerine, Çiller Hükümeti olarak tanımlamak tercih edilebilmektedir. Haberlerde, kişilerin giderek semboller şeklinde kullanılması ise tartışmalı konuların ardında yatan toplumsal ve ekonomik etkenlerin neler olduklarının sorgulamasının yapılmasını engellemektedir. Dönemin SHP'li Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal, incelenilen bütün televizyon haberleri içerisinde "özelleştirmenin karşıtı, dolayısıyla çağdaşlığın muhalifi, hatta ülke çıkarlarını kişisel egosunun ve çıkarlarının ardına koyan bir kişi" gibi sembolleştirilmiştir. Benzer şekilde dönemin Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör

Özden de "devletçi geleneğe sahip, yani arkaik ve çağdışı bir kişi" olarak sembolleştirilmektedir. Dolayısıyla kişiselleştirme, ideolojinin bir görünüşü olarak iki yönlü işlemektedir.

Televizyon haberlerinde, toplumsal olarak güçlü ve seçkin kişiler, bireyler olarak temsil edilerek tanıdık kılınırken, güçsüzler veya karşıt sesler çoğunlukla toplumsal rolleri içinden tanıdık kılınmaktadır (Fiske, 1987). Bunun Türk televizyon kanallarındaki haberlerde en bilinen örneği, zengin ve güçlü işadami tipolojisi içinde Sakıp Sabancı (ya da geçmişte Vehbi Koç'un)nın sunulmasıdır. Sakıp Sabancı, önceki görünmelerinin birikmiş anlamlarını taşıyarak "yoktan var olmuş, akıllı, tutumlu, esprili ve neşeli, halkı düşünen, hayırsever işadami" şeklinde bir kimlik edinmiş ve böylece tanıdık kılınıp, ait olduğu toplumsal sınıf yanında kişi olarak da temsile sahip olabilmıştır. Öte yandan haberlerde, yoksullar, zayıflar veya karşıtlar, sahip oldukları toplumsal rollerle ve ait oldukları grubu temsil edebilmekle sınırlı bir yer edinmektedirler. Grup terimi ise, Fowler'in belirttiği gibi, günümüzde artık 'onlar' alanında yer alan ve 'biz' alanındaki "halkla" karşıtlığı yaratan bir kavramdır (Fowler, 1991).

Haberlerin inşası bir yandan da kamusal bilginin parçasallaştırılmasına yöneliktir. Bu anlatısal özellik, televizyon haberlerinde yer alan konuların birbirleriyle ilişkilerinin kurulmasını önleyen bir sınıflandırma çalışmasının yapılaşmasıyla yerleşmiştir. Ekonomi, politika, çevre ya da toplum haberleri olarak, birbirlerinden herhangi bir neden-sonuç bağının görülmesini engelleyecek biçimde yalıtılan haberlerin parçasallaştırılmasıyla, olayların bütünlüklü bir şekilde değerlendirilmesi zorlaşır. Haberlerin bu tür gruplandırılmasının nesnel-

lik ve gerçeği temsil mitlerini güçlendirmeye yaradığını belirten Fiske, bunun Batı burjuvazisince yaratılan ekonomik-politik ayrımını ve ikiliğini üretmeye de hizmet ettiğini vurgulamaktadır (Fiske, 1987). Böylece her sorun, içinde bulunduğu kategori çerçevesinde çözümlenmek durumunda bırakılır: Ekonomik sorunlar ekonomik kararlarla, politik sorunlar politik kararlarla, polisiye sorunlar polisiye önlemlerle çözümlenmelidir. Diğer taraftan Fiske bölümlenme (segmentation) olarak adlandırdığı hikâyelerin politik, endüstriyel ya da dışişleri olarak gruplanmasını, haberler içindeki gizli ideolojik tutarlılığa karşın var olan çatışmanın ve çelişkili öğelerin en aza indirilmesi çabasıyla da kaynaklanıyor olabileceğini öne sürmektedir (Fiske, 1987). Ona göre, bu stratejinin etkisi sınırlıdır. Olayları bağlamından kopararak, birbirinden bağlantısız olgular kümesi haline getiren televizyon haberlerinin enformasyonun anlamlı bir bütünlük haline getirilmesini engellemesi, Scholle tarafından *"şeyleştirilmenin süregitmesine ve bilincin kendi içinde bölünmesine hizmet etmesi açısından önemli bir ideolojik işleyiş"* olarak değerlendirilmektedir (Scholle, 1994). Young da, haberin söyleminin iki açıdan kısmi (partial) olduğuna değinmektedir; hem belirli bir tarafı tuttuğu ve partizan olduğu için, hem de bütünlüklü olmadığı için (Young, 1990).

Televizyon haberlerinin anlatsal özelliklerinden bir diğeri ise anlatımı söylemin görüntüsel düzeyi ile birleştiren gerçekçiliktir. Görüntüsel söylemin, izleyici için orada olma hissi yaratan, doğrudanlığı duyumsatan ve bir yandan da izleyicilere, gösterilen eylemlerin dışında olduklarını hissettiren etkileri, haberlerin gerçekçi metinler olarak iş görmelerini kolaylaştırmaktadır. Bart-

hes'ın belirttiği gibi bütün klasik gerçekçi metinlerin dünyayı taklit etme özelliklerinden dolayı yaratıldıkları "özneyi egemen duruma getirme" yanılması (aktaran Coward ve Ellis, 1985), aslında izleyici-okuyucunun haberlerin (ve diğer metinlerin) edilgin tüketicileri olarak konumlandırılmasına yarayabilmektedir. Kapitalizmin gerekleriyle uygunluk içinde olduğu görünen bu konum nedeniyle bireyler, kendilerini özerk, özgür, belirleyici hissederken, sömürü ilişkilerine kendilerini gönüllü teslim edecek şekilde de konumlanabilmektedir.

Televizyon haberlerinde gerçekliği denetlemeye yönelik içeriksel stratejilerin 1950'lerin ortalarından itibaren geliştirildiğini ve yayıncılık teknolojisindeki ilerlemelere bağlı olarak değiştirildiğini belirten Ian Connel, televizyon haberlerinin anlatsal öğelerini şöylece sıralamaktadır (Connel, 1984):

- A- "Kamera parçası" olan canlı stüdyo
- B- Canlı stüdyo röportajı
- C- Canlı stüdyo görüşmesi
- Ç- Canlı stüdyo tartışması
- D- Film akışıyla sahicilik
- E- Üzerine yorum verilerek film akışıyla sahicilik
- F- Üzerine yazı bindirilmiş görüntü sıralamasıyla sahicilik
- G- Özetlenmiş güncel olaylar
- Ğ- Kamera parçasının sahiciliği
- H- Röportajın sahiciliği
- I- Görüşmenin sahiciliği
- İ- Üzerine yorum verilen grafikler
- J- Üzerine yazı/ses verilerek dondurulmuş görüntüler
- K- Üzerine müzik verilen başlıklar ve saygın kişiler

Connel, haberin gerçeklik etkisi yaratmak için kullandığı bu stratejik öğelerin en çok kullanılan düzenlemesini A-B-D-E-I-A olarak belirtmektedir. Özellikle, A ve B içindeki ifadelerin, izleyicinin dikkatini çekmek ve onu konumlandırmak için bir üstdil olarak işlev gördüğü belirtilmektedir. Sahicilik/gerçeklik biçimlerinin kullanımı, şeffaf gerçeklik etkisi sağlarken; A, B ve E öğeleri, bir bakış açısı oluşturup izleyiciyi bu bakış açısına doğru yönlendirmeyi sağlamaktadır (Connel, 1984). Televizyon gazeteciliği içinde iletişimsel roller ise şöylece sıralanmaktadır: Sunucu, yorumcu, röportajı yapan, makam sahipleri, görüşme yapılan, uzman, tartışmanın kahramanı, cadde ve sokaklardaki sıradan insanlar.

Televizyon haberlerinin görsel kodlarının ve bu kodların sözel ifadelerle bir araya gelerek oluşturduğu kombinasyonların, çözümleme bölümünde “görüntülerin ideolojik inşası ve dili” başlığı altında ayrıntılı incelenmesi gerçekleştirileceğinden, burada haberin anlatısındaki görsel öğelere, bu öğelerin bütünüyle rasgele bir seçme ve bir araya getirme sürecinde kullanılmadığının hatırlatılması amacıyla genel olarak değinilmekle yetinilmektedir. Öğelerin seçimi ve bir araya getirilerek gerçekliğin inşasının, Connel’in ve kültürel çalışmalar yaklaşımında olan araştırmacıların öne sürdüğü gibi “anlamlandırma sürecindeki gazetecilik pratikleri ve yapılaşmış haber anlatısı tarafından üretildiği” (Connel, 1984) görüşü önemli ve geçerliliği olan bir görüştür. Ancak özelleştirme konusunun televizyon haberlerinde üretilme sürecine bakıldığında, özellikle SHOW TV, ATV kanallarında ve kısmen de STAR TV’nin haberlerinde bütün bu öğelerin bir araya getirilmesi ve sözel metinle düzenlenmesinde, dönemin genel yayın politikalarından ve/

veya özelleştirme konusuna duyulan inançtan kaynaklanan açık ve doğrudan ideolojik yeğlemeler öne çıkmaktadır. Bu süreçte, kimi kez haberin anlatsal yapısını alt üst eden “analitik habercilik” adı altında ideolojik tercihlerin sergilendiği bölümler bültenlerde yer alabilmiştir. Ve bunlar, elbette o döneme ve konunun önemi- ne özgü pratikler olarak kalmıştır.

Çözümleme bölümlerinde, haberciliğin ve gazeteciliğin rutin pratikleri yanında, Türkiye’deki gazetecilik anlayışına özgü “rutin olmayan” anlatsal öğelerin bültenlerde bir araya getirilmeleri ve ortak duyuyu inşa ederken haber söylemindeki mücadele alanlarını kapatmaları örnekler üzerinden sergilenecektir. Özelleştirme konusunda haber metinlerinde söylemsel bir mücadelenin gerçekleşmediği belirlenmekle birlikte, haber metinlerinde çok az da olsa anlamsal sabitlikleri çelişkili kılan ya da muhalif kesimlerin direnen anlamsal üretimini de içine katan bir metin örgütlemesine zaman zaman gidilmiştir. Dolayısıyla çözümlemede bu çelişkili ve direnen öğelere de değinilecektir.

B) TÜRKİYE’DE MEDYA ORTAMI VE HABERCİLİK ANLAYIŞI

Türkiye’de medya alanı, 1990 yılına kadar, basın sektöründe özel girişimin, televizyon ve radyo yayıncılığında ise devlet kaynaklı kamusal girişimin egemen olduğu bir yapılanmışlık sergilemekteydi. Basın sektöründe önemli birikimler sağlayan Simavi kardeşlerin Hürriyet ve Günaydın Grupları yanında Karacan ailesinin gazetecilik faaliyetleri, sektörde kâr-zarar motifinin giderek önem kazandığı dönemlerde de sürmüştür. Günlük gazete ti-